

כסליו התשס"ח

בס"ד

מכירת יוסף ומיתת בני יהודה לפרשת וישב

את שמו שלה ויהי בכזיב בלדתה אתו: (ו) ויסקח יהודה אשה לער בכורו ושממה תמר:

(ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהודה וימתהו יהודה: (ח) ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבס אתה והקס זרע לאחיך: (ט) ונדע אונן כי לא לו יהיה הזרע והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו: (י) וירע בעיני יהודה אשר עשה וימת גם אתו: (יא) ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה: (יב) וירבו הימים ותמת בת שבע אשת יהודה וינחם יהודה ויעל על גזזי צאנו הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה: (יג) ויגד לתמר לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגז צאנו: (יד) ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה לו לאשה: (טו) ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: (טז) ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי: (יז) ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבוך עד שלחך: (יח) ויאמר מה הערבוך אשר אתך ותאמר חתמך ופיתלך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ויתר לו: (יט) ויתקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה: (כ) וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת הערבוך מיד האשה ולא מצאה: (כא) וישאל את אנשי מקמה לאמר איה הקדשה הוא בעינים על הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה: (כב) וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא היתה בזה קדשה:

(כג) ויאמר יהודה תקח לה פן נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה: (כד) ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר פלתיך וגם הנה הרה לזוננים ויאמר יהודה הוציאה ותשרף: (כה) הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הרי נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה: (כו) ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על פן לא נתתיה לשלח בני ולא יוסף עוד לדעתה: (כז) ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה: (כח) ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה:

(כט) ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרך ויקרא שמו פרך: (ל) ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני ויקרא שמו זרח:

פרק ל"ט

(א) ויוסף הוד מוצרימה ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה:

(ב) ויהי יהודה את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי... (ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי: (ח) וימאן ויאמר אל אשת אדניו הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר יש לו נתן

1. בראשית ל"ז

א וישב יעקב, בארץ מגורי אביו--בארץ, פגעו

2. בראשית מ"ז כ"ז

כז וישב ישראל בארץ מצרים, בארץ גשן; ויאחזו בה, ויפרו וירבו מאד.

3. בראשית ל"ז

(א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ פגעו: (ב) אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: (ג) וישאל אהב את יוסף מפל בגיו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו פתנת פסים: (ד) ויראו אחיו כי אתו אהב אביהם מפל אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם....

(ה) ויראו אתו מרחק ובטרים יקרב אליהם ויתנבלו אתו להמיתו: (ו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא: (ז) ועתה לכו ונהרגהו ונשליכהו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתיו: (ח) וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נכפו נפש: (ט) ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו: (כ) ויהי כאשר בא יוסף אל אחיו ויפשיטו את יוסף את פתנתו את פתנת הפסים אשר עליו:

(כד) ויסקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים:

(כה) וישבו לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת וישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי גלט הולכים להוריד מצרימה: (כו) ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע פי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: (כז) לכו ונמכרנו לישמעאלים ונדנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו: (כח) ויעברו אנשים מדנינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים פסף ויביאו את יוסף מצרימה: (כט) וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו: (ל) וישב אל אחיו ויאמר היגד איננו ואני אנה אני בא: (לא) ויקחו את פתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבילו את הפתנת בדם: (לב) וישלחו את פתנת הפסים ויביאו אל אביהם ויאמרו זאת מצאנו הרי נא הפתנת בנך הוא אם לא: (לג) ויפירה ויאמר פתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף: (לד) ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק בכתפיו ויתאבל על בנו ימים רבים: (לה) ויקמו כל בגיו וכל בנתיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר פי ארד אל בני אבלי שאלה ויבך אתו אביו: (לו) והמדנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים:

פרק ל"ח

(א) ויהי בעת ההוא ויבך יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי וישמו חירה: (ב) ויבא שם יהודה בת איש פגעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: (ג) ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער: (ד) ותהר עוד ותלד בן ויקרא את שמו אונו: (ה) ותסף עוד ותלד בן ויקרא

12. הרמב"ן על ל"ח ח'

היו החכמים הקדמונים קודם התורה יודעים כי יש תועלת גדולה בייבוס האח, והוא הראוי להיות קודם בו, ואחריו הקרוב במשפחה, כי כל שארו הקרוב אליו ממשפחתו אשר הוא יורש נחלה יגיע ממנו תועלת. והיו נוהגים לישא אשת המת: האח או האב או הקרוב מן המשפחה, ולא ידענו אם היה מנהג קדמון לפני יהודה...

וכאשר באתה התורה ואסרה אשת קצת הקרובים, רצה הקב"ה להתיר איסור אשת האח מפני הייבוס, ולא רצה שידחה מפניו איסור אשת אחי האב ו[אשת] הבן וזולתם, כי באח הורגל הדבר ותועלת קרובה ולא בהם.

והנה נחשב לאכזריות גדולה באח כאשר לא יחפוץ לייבס.

13. דברים כ"ה, ו'

"והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת".

14. רש"י

"כלומר: דוחה היה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לוי"

מיתת בני יהודה כעונש ליהודה על מכירת יוסף

15. בראשית מ"א

נ וליוסף ילד שני בנים, בטרם תבוא שנת הרעב, אשר ילדה-לו אֶסְתָּה, בת-פּוֹטִי פָּרַע כְּהֵן אוֹן.

16. בראשית מ"ב, לו

"ויאמר ראובן אל אביו לאמר: את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך. תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך"

17. רש"י

"בכור שוטה הוא זה. הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בניו?"

18. הרמב"ן

ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' – לא הזכיר הכתוב פשעו כאשר עשה באחיו, אבל אמר כי מת בחטאו להודיע שלא היה זה בעונש יהודה על מכירת יוסף, כי ההצלה עמדה על המכירה (כלומר ההצלה שהצילו עמדה כנגד המכירה) "...ולא היה שכול בבית האבות זולתי זה שהיה רע בעיני ה', כי זרע צדיקים יבורך, ועל כן היה יעקב מתאבל על בנו ימים רבים וימאן להתנחם, שהיה הדבר בעיניו עונש גדול לו מלבד אהבתו אותו".

19. החזקוני

"ואם תאמר הרי אין מירידתו זו עד שירדו אבותינו למצרים אלא עשרים ושנים שנה ואיך יארע שבתוך כך ילדה אשתו של יהודה ער ואונן ושלה, וכתוב וירבו הימים ותמת בת שוע וגו', ואח"כ נתעברה תמר וילדה פרץ וזרח, ופרץ הוליד את חצרון וחמול (בראשית מ"ו ב) קודם שירדו למצרים. תשובה לדבר אין לתמוה על כך שדורות ראשונים היו מולידים לשבע שנים (סנהדרין ס"ט ב), וכן אלו כדאיתא בסדר עולם רבה: כיצד שנה אחת עלתה לעיבורו של ער, אחת לאונן, אחת לשלה, הגדיל ער ושהה ז' שנים ונשא תמר הרי שמונה שנים משירד יהודה עד ויהי ער רע בעיני ה' ומיתהו. שנה תשיעית נשא אונן תמר ובאותה שנה מת, שנה עשירית עלתה לגידול שלה, שנאמר שבי אלמנה בית אביך, שנה אחת עשרה וירבו הימים שגדל שלה ולא נשאה, ויגד לתמר עד ויבא אליה ותהר לו, שנת שתים עשרה עלתה לעיבור פרץ וזרח, ושהה פרץ שבע שנים ונשא אשה הרי תשע עשרה שנה משירד יהודה, שנת עשרים עלתה לעיבורו של חצרון ושנת עשרים ואחת לעיבורו של חמול, ובשנת עשרים ושנים נולד חמול וירד הוא וחצרון אחיו עם בית אביו למצרים"

20. הראב"ע

"ויהי בעת ההיא – אין זה העת כאשר נמכר יוסף, רק קודם המכרו ... והוצרכתח לפירוש זה בעבור שאין מיום שנמכר יוסף עד רדת אבותינו למצרים רק כ"ב שנה, והנה נולד אונן שהוא שני לבני יהודה וגדל עד שהיה לו זרע וזה לא ימצא בפחות מ"ב שנה, ועוד וירבו הימים, גם הרתה תמר והולידה פרץ והוא בא אל מצרים ויש לו שני בנים..."

בְּיָדֵי: (ט) איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אוֹתָךְ בְּאִשְׁרֵךְ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאִיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים: (י) וְהִי כַּדְּבָרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא שָׁמַע אֶלֶּיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לְהִיטֵת עִמָּה: (יא) וְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֶאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שֶׁם בְּבֵית: (יב) וַתִּתְפָּשְׂהוּ בַּבְּגָדוֹ לֵאמֹר שִׁכְבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בַּגְּדוֹ בַּיָּדָה וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא חֲחוּצָה: (יג) וַיְהִי כִּפְרָאוֹתָהּ כִּי עֹזֵב בַּגְּדוֹ בַּיָּדָה וַיֵּנֶס חֲחוּצָה: (יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בְּנוֹ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גְּדוֹל: (טו) וַיְהִי כְּשָׁמְעוּ כִּי הָרִימֹתִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בַּגְּדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא חֲחוּצָה:

(טו) וַתִּנַּח בַּגְּדוֹ אֶצְלָהּ עַד בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל בֵּיתוֹ: (יז) וַתִּדְבָר אֶלֶּי וּפְדָרִים הֶאֱלָה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הַעֲבָד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הֵבִאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: (יח) וַיְהִי כִּפְרָאוֹתִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בַּגְּדוֹ אֶצְלִי וַיֵּנֶס חֲחוּצָה: (יט) וַיְהִי כְּשָׁמַע אֲדֹנָיו אֶת דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֶלֶּי לֵאמֹר פְּדָרִים הֶאֱלָה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיִּחַר אַפּוֹ: (כ) וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְנַחֵם אֶל בֵּית הַסֵּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר אֶסְוִי וְאֶסְוִי: (כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חוֹן בְּעֵינָיו שֶׁר בֵּית הַסֵּהָר:

3. רש"י על בראשית ל"ט א'

ויוסף הורד - חוזר לענין ראשון אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף לומר לך שבשבילו הורידוהו מגדולתו, ועוד כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באצטרוולוגין שלה שעתידיה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה

ההקבלות בין סיפור יהודה ותמר לסיפור מכירת יוסף

4. רש"י על בראשית ל"ח ח'

"ויהי בעת ההיא - למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם אמרו אתה אמרת למכרו. אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך"

5. החזקוני על בראשית ל"ח א'

"וירד יהודה מאת אחיו - הלך לו, שלא היה יכול לסבול צערו של אביו"

ההקבלות בין סיפור יהודה ותמר לסיפור יוסף ואשת פוטיפר

סיפור יהודה ותמר הוא בעל הקבלות לשוניות ותוכניות לא רק לסיפור מכירת יוסף שקדם לו, אלא גם לסיפור יוסף בבית פוטיפר שבא לאחריו.

ההשוואה בין יוסף ויהודה

7. ראב"ע

"ולמה הזכיר הכתוב זאת הפרשה במקום זה ... להפריש בין מעשה יוסף בדבר אשת אדוניו למעשה אחיו".

הזינות השונות בין האחים ביחס לגורלו של יוסף

8. בראשית פרק ל"ז

ויאמר יהודה אל אחיו:

מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו.

לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי

אחינו בשרנו הוא

וישמעו אחיו.

סיפור יהודה ותמר כתגובה אלוקית למכירת יוסף

9. בראשית רבה פד, כא

רבי יהודה אומר: לאחיותיהם נישאו השבטים, הדא הוא דכתיב ויִקְמוּ כָל בְּנָיו וְכָל בְּתוּלָיו.

רבי נחמיה אומר: כעניות היו... אין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו.

10. בראשית רבה פה, ט

'בת איש סוחר'.

11. בראשית רבה פה, י'

'יתמר בתו של שם הייתה'.